

De vergoeding voor onwerkdadige hechtenis

Onder deze titel verscheen in het septembernummer van *Panopticon*, 1983, p. 420-442, een artikel van de hand van de Heer J. Engels. Omdat wij aan hetzelfde onderwerp een thesis gewijd hebben, ter behaling van de titel van licentiaat in de criminologie aan de R.U.G., voegen wij graag enkele beschouwingen aan het artikel toe. Doel van onze studie was niet alleen een rechtstheoretische benadering van het thema, maar vooral een kritische analyse van de uitspraken van de Commissie, ingesteld bij artikel 28 van de Voorlopige Hechteniswet, die zetelt als beroepsinstantie ten aanzien van de beslissingen van de Minister van Justitie terzake.

In tegenstelling tot de auteur van voormeld artikel, commissaris bij de gerechtelijke politie, mochten wij de ministeriële beslissingen niet inzien. Deze weigering werd als volgt gemotiveerd door de Heer A. Vanhee, bestuursdirecteur: '... dat de motiveringen van de beslissingen van de Minister U niet nuttig kunnen zijn, daar de bewoordingen ervan veel te algemeen zijn'. In onze thesis hebben wij dit gebrek aan bestuurlijke openheid betreurd, maar ook de vraag gesteld of de rechtsonderhorige dan vrede moet nemen met ministeriële beslissingen, in ijle bewoordingen gesteld, zonder behoorlijke, concrete motivering. De Minister schiet hier dus duidelijk tekort in zijn jurisdictionele functie. Meer in het algemeen waren onze conclusies veel minder vleidend voor de Minister van Justitie dan deze van de Heer J. Engels, maar voor details moeten wij U verwijzen naar onze studie.

Onze belangrijkste kritiek op het overigens verdienstelijk artikel richt zich tegen de interpretatie, die door de auteur en óók door de Minister van Justitie gegeven wordt aan vergoeding-uitsluitende begrip 'persoonlijk gedrag van de betrokkene' (p. 423). Artikel 28, §1 van de Voorlopige Hechteniswet bepaalt immers, dat slechts kan aanspraak maken op een vergoeding: 'elke persoon, die in voorlopige hechtenis werd genomen gedurende meer dan acht dagen, *zonder dat deze hechtenis of de handhaving ervan te wijten is aan zijn persoonlijke gedraging: ...*'. Hoe moet deze zinsnede begrepen worden?

Onderscheid dient gemaakt tussen de 'ernstige schuldaanwijzingen', enerzijds, en de 'ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, die de openbare veiligheid raken', anderzijds. Eerstgenoemde omstandigheden kunnen aanleiding geven tot vervolging, zijn impliciet vereist om een maatregel van voorlopige hechtenis te wettigen, máár kunnen op zich géén aanhoudingsbevel rechtvaardigen. De Voorlopige Hechteniswet eist immers, behoudens enkele uitzonderingen, expliciet het bestaan van tweedgenoemde omstandigheden! De noodzakelijke conclusie hieruit luidt dat, wanneer het persoonlijk gedrag van de verzoeker aanleiding heeft tot de ernstige schuldaanwijzingen, met andere woorden, wanneer hij de verdenking op zich trekt, hem om deze reden alleen géén vergoeding kan geweigerd worden. Alleen wanneer de verzoeker door zijn persoonlijke gedra-

gingen de 'ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, die de openbare veiligheid raken' in het leven heeft geroepen, moet hem de vergoeding wegens onwerkdadige voorlopige hechtenis geweigerd worden.

Deze restrictieve interpretatie ontnemt niet elke zin aan de vergoedingsuitsluitende exceptie; de voorbeelden van dergelijk persoonlijk gedrag zijn legio: omkoping of bedreiging van getuigen, het doen verdwijnen van bewijsmateriaal of laten blijken van de wil hiertoe, voorbereiding of uitvoering van vluchtplannen, het stellen van gevaarlijke handelingen welke recidive waarschijnlijk maken, enz...

De illustraties daarentegen, die door de auteur worden aangebracht en wellicht werden gepuurd uit de ministeriële jurisprudentie, zijn manifest strijdig met een correcte wetstoepassing. *Bekentenissen* kunnen vanzelfsprekend vervolgingsmaatregelen wettigen, maar zijn op zich niet voldoende om de voorlopige hechtenis te verantwoorden, dus evenmin om een eventuele vergoeding uit te sluiten. Idem dito wat betreft de *aanwezigheid op de plaats en op het ogenblik der feiten*. Hierbij kan erop gewezen worden, dat ook reeds in de Kamercommissie bij de bespreking van het wetsontwerp gezegd werd, dat noch de Minister van Justitie, noch de Commissie het recht hebben om de schuld van de verzoeker opnieuw te beoordelen, eens hij definitief vrijgesproken werd. Wanneer dan, in een bepaalde zaak, door de vertegenwoordiger van de Minister van Justitie, ter zitting van de Commissie, verwezen wordt naar een verslag van de Procureur-Generaal van een Hof van Beroep, waarin deze overweegt dat verzoeker ongetwijfeld ten onrechte vrijgesproken werd, dan kan men zijn afkeuring moeilijk onderdrukken! De *houding tijdens het vooronderzoek*, derde illustratie, kan inderdaad een rol spelen bij het toekennen of weigeren van een vergoeding, zoals hoger werd aangetoond. Maar ook hier worden door de Heer J. Engels, met één uitzondering, de verkeerde voorbeelden aangehaald. Het weigeren van zijn medewerking bij het onderzoek of het verzwijgen van de waarheid behoort tot de fundamentele rechten van elke verdachte, in zoverre zelfs dat een aanhoudingsbevel, uitsluitend gegrond op dit motief, onwettig is en derhalve aanleiding heeft, niet tot een onwerkdadige, maar tot een onrechtmatige voorlopige hechtenis.

De drie modaliteiten, door de auteur beschreven, kunnen dus niet wettig ingeroepen worden om een weigering van vergoeding te verantwoorden. Gelukkig staan wij met deze opinie niet alleen, want wij hebben ons laten inspireren door de adviezen van Emeritus-Procureur-Generaal F. Dumon, die in de meeste, door ons bestudeerde, zaken opgetreden is als Openbaar Ministerie, en die de Minister van Justitie terzake ervan beschuldigd heeft aan artikel 28, §1 een interpretatie te geven, die *onwettelijk* is.

Hoe heeft de Commissie als beroepsinstantie over dit alles geoordeeld? Aanvankelijk is de Commissie de Minister in diens verkeerde interpretatie gevolgd, maar na enkele negatieve adviezen van het Openbaar Ministerie heeft haar rechtspraak een andere wending genomen. Hierin hebben wij geen reden tot juichen gevonden, omdat de Commissie om eenzelfde resultaat te bekomen in volgende zaken steeds gewezen heeft, hetzij op de levenswijze van de verzoeker – welke aan tal van moraliserende, negatieve uitspraken onderworpen werd –, hetzij op diens gedrag op het ogenblik van de feiten – waarbij alle omstandigheden genoemd werden, die geen uitsluiting van vergoeding wettigen –. Dat

een vergoeding niet mocht geweigerd worden, moest de Commissie node aanvaarden, maar een belachelijk lage vergoeding toekennen kon wel. Ter illustratie vermelden wij een zaak, waarbij een vergoeding werd toegekend van 1.000 (duizend) frank voor 6 maanden onwerkdadige voorlopige hechtenis, hetzij ongeveer 5 (vijf) frank per dag!. Aan de lezer is het, te oordelen over de billijkheid van de Commissie.

Omdat, zoals ook uit het kwestieuze artikel gebleken is, slechts weinig gegadigden gebruik maken van de mogelijkheden, die deze wetgeving hen schenkt, en omdat het onnodig is mogelijke verzoekers nog meer af te schrikken door een verkeerde wetstoepassing, waarop naar onze bevindingen méér dan de helft van de weigeringsbeslissingen gesteund zijn, daarom achten wij het ongemeen belangrijk de foutieve beweringen, in het artikel van de Heer J. Engels geslopen, te weerleggen. De Wet van 13 maart 1973, welke onder meer de vergoeding inzake onwerkdadige hechtenis heeft ingevoerd, kan al niet verweten worden dit begrip ruim op te vatten, laten we ze dan tenminste correct toepassen!

Overigens zijn wij het eens met de kritiek, door de auteur op deze wetgeving uitgeoefend, maar wij hebben er in onze thesis nog enkele frappante opmerkingen aan toegevoegd, waarover wij binnen het bestek van deze repliek echter niet kunnen uitweiden. Intussen hopen wij, dat wij niet alleen de lezer, maar ook de rechtspracticus en misschien ook de Minister van Justitie van dienst geweest zijn met deze noodzakelijke rechtzetting.

Marc Beheyts, advocaat

Reactie van de auteur van het artikel

Ik wens niet uit te weiden over het feit dat de Heer Beheyts geen inzage kreeg van de ministeriële beslissingen. Wel kan ik reageren door te verklaren dat de inzage van die dossiers van enorm belang was voor de bespreking van het effect van artikel 28 van de wet op de voorlopige hechtenis. Daar de Heer Beheyts enkel inzage kreeg van de behandeling van deze dossiers door de bijzondere commissie als beroepsinstantie, kreeg hij jammer genoeg enkel het laatste luik van de procedure als studiemateriaal.

In verband met de kritiek op mijn artikel kan ik eerder kort zijn. De 'ernstige aanwijzingen van schuld' zijn zelfs niet in de wet op de voorlopige hechtenis vermeld als algemene voorwaarde om een bevel tot aanhouding te verlenen. Een arrest van het Hof van Cassatie en ook de bepalingen van het Verdrag van Rome citeren deze voorwaarde, zodat er een leemte in de wet bestaat. De 'ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, die de openbare veiligheid raken' zijn niet altijd vereist om een bevel te verlenen (cfr. de verdachte zonder verblijfplaats in België en de bestraffing der feiten met minstens 15 jaar dwangarbeid), wel bij de maandelijkse handhaving van het bevel. Naast de begrippen 'bekentenissen', 'de aanwezigheid op de plaats en op het ogenblik der feiten' en 'houding tijdens het vooronderzoek', gehanteerd door de Minister van Justitie om een vergoeding te weigeren, bestonden nog 'ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, die de openbare veiligheid raken'.

Om kort te zijn, kan een voorbeeld dit duidelijk maken: een vrouw bekent

haar bijzit in zijn slaap te hebben doodgeschoten; uit de plaatstoestand bleek trouwens dat zij en zij alleen de feiten kon hebben gepleegd, met het wapen dat zij bezat. Ze werd door het Hof van Assisen van Brabant vrijgesproken, alhoewel zij haar bekentenissen voor de jury bevestigde. De vrijspraak was enkel het gevolg van een schitterend pleidooi van de verdediging. Indien de Heer Beheynt naast die vrijspraak ook nog een vergoeding wenst voor de onwerkdadig geworden voorlopige hechtenis, dan onthoud ik mij van elke andere commentaar.

Ik kan gedeeltelijk akkoord gaan met de kritiek aan het adres van de Minister van Justitie en van de bijzondere commissie, maar indien dit een troost kan zijn voor de Heer Beheynt, wil ik er op wijzen dat ik in mijn scriptie tevens een vergelijking heb gemaakt met de wetgeving in Nederland en Frankrijk en dat onze wetgeving een veel positiever resultaat toelaat.

J. Engels